

კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების პერსპექტივები საქართველოში დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების მაგალითზე

გივი ადამია

თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი

შესავალი

განვითარებული ევროპული სახელმწიფოების პრაქტიკაზე დაყრდნობით, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის არსებობის საწყის ეტაპზე, მისი აღსრულება, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით ხდება. კონკურენციის კანონმდებლობასთან ერთად იქმნება შესაბამისი აღმასრულებელი უწყება, რომელიც უფლებამოსილია სხვადასხვა სახის საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით აღასრულოს აღნიშნული კანონმდებლობა. თუმცა, დროთა განმავლობაში, კონკურენციის კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედებების იდენტიფიცირებისა და შესაბამისი სამართალდარღვევის დადგენის შემდეგ, დღის წესრიგში მსგავსი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურების საკითხიც დგება.

ამასთან, საქართველოს კონკურენციის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს რაიმე სახის სპეციალურ და დეტალურ ნორმათა ერთობლიობას კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის რეალიზებისათვის აუცილებელ პროცედურულ წესებთან დაკავშირებით. ამ კუთხით „კონკურენციის შესახებ“ საქართველოს კანონი (შემდგომში - „კანონი“) შეიცავს მხოლოდ ერთადერთ ზოგადი შინაარსის ნორმას, რომელიც გარანტირებულს ხდის პირის უფლებას, კანონის დარღვევის შემთხვევაში მიმართოს პირდაპირ სასამართლოს და მოითხოვოს შესაბამისი ზიანის ანაზღაურება. კერძოდ, კანონის 33²-ე მუხლი აღიარებს ეკონომიკური

აგენტის ან სხვა დაინტერესებული პირის უფლებას, პირდაპირ მიმართოს სასამართლოს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის აღკვეთისა და დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით.

კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოვლინებაა დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, რომლის ამკრძალავ ნორმას კანონის მე-6 მუხლი წარმოადგენს. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად შესაძლებელია, ერთი მხრივ, ზიანი მიადგეს საკუთრივ ამ დომინანტი ეკონომიკური აგენტის კონკურენტ სუბიექტს ან მეორე მხრივ, იგი შესაძლოა არსებითი ზიანის მომტანი იყოს საბოლოო მომხმარებლისთვის. იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს დამდგარი ზიანის სრულფასოვანი ანაზღაურება, აუცილებელია ზუსტად განისაზღვროს ის სამართლებრივი საფუძველი, რომელზე დაყრდნობითაც იქნება შესაძლებელი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დაზარალებულმა სუბიექტმა სამართალდამრღვევისაგან მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს.

კონკურენციის კანონმდებლობიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურება სხვადასხვა დასავლურ მართლწესრიგში კონკურენციის კანონმდებლობის კერძო აღსრულების მექანიზმად მიიჩნევა, რომელმაც ბოლო პერიოდში განსაკუთრებული აქტუალურობა შეიძინა. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ევროპული კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს (შემდგომში - „ევროპული სასამართლო“) პრაქტიკა მოიცავს არაერთ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებასა და

განმარტებას, რომელიც არსებითი მნიშვნელობის მატარებელია ამ კუთხით დარგის განვითარებისა და შესაბამისი თეორიული საფუძვლის შექმნისათვის.

I. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის მნიშვნელობა კონკურენციის კანონმდებლობის აღსრულების პროცესში

როგორც წესი, ეკონომიკური აგენტის მიერ კონკურენციის კანონმდებლობის ამკრძალავი ნორმების დარღვევა საჯაროსამართლებრივი სანქციების დაკისრებას იწვევს. თუმცა, იმ პირის პასუხისმგებლობა, რომელიც ახორციელებს კონკურენციის კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედებებს, არ შემოიფარგლება მხოლოდ ამ სახის სანქციით. კონკურენციის კანონმდებლობის დამრღვევ პირს დაზარალებული პირის სამოქალაქოსამართლებრივი მოთხოვნის შედეგად ასევე შესაძლოა დაეკისროს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება.

ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ქმნის დამატებითი ზენოლის მექანიზმს იმ ეკონომიკური აგენტებისთვის, რომლებიც კონკურენციის შემზღუდველი სხვადასხვა სახის ქმედებების საშუალებით საკუთარი მატერიალური კეთილდღეობის ზრდას ისახავენ მიზნად. აქედან გამომდინარე, დაზარალებული სუბიექტების სამოქალაქოსამართლებრივი მოთხოვნები კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების მექანიზმად („*private enforcement of competition law*“) მიიჩნევა, რომელიც დასავლურ განვითარებულ სახელმწიფოებში სულ უფრო მეტად იმკვიდრებს ადგილს.

სხვადასხვა მართლწესრიგში აქტიურად მიმდინარეობს კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ეფექტიანი მექანიზმების დანერგვა ან უკვე არსებული მოდელების ინტენსიური დახვეწა. თუ მივიღებთ მხედველობაში იმ გარემოებას, რომ ეკონომიკური აგენტების მხრიდან კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევა მნიშვნელოვანი და მასშტაბური ზიანის მომტანია, როგორც მომხმარებლების, ასევე კონკურენტი ეკონომიკური აგენტებისათვის,

ადვილად სავარაუდოა, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შემთხვევების რაოდენობა ქართულ რეალობაშიც ეტაპობრივად გაიზრდება.

დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევ დელიქტურ პასუხისმგებლობას შესაძლოა ჰქონდეს არა მარტო დაზარალებულის დარღვეული უფლებების აღდგენის ფუნქცია, არამედ მან შესაძლოა ასევე დამატებითი მექანიზმის როლი შეასრულოს კონკურენციის სამართლისა და პოლიტიკის ეფექტიანი აღსრულების პროცესში. ამ კუთხით, ეკონომიკური აგენტების მხრიდან მსგავსი პასუხისმგებლობის მოლოდინი ქმნის კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის დამატებით შემაკავებელ და პრევენციულ ეფექტს. ევროპული სასამართლოს განმარტებით, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის გამო სამართალდამრღვევის მიმართ კერძო ინდივიდების მიერ დანყებული სასამართლო დავები აძლიერებს კონკურენციის ნორმების ფუნქციონირებას და ეკონომიკურ აგენტებში ამცირებს კონკურენციის შემზღუდველი ქმედებების განხორციელების სურვილსა და მოტივაციას.¹ აქედან გამომდინარე, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის საფუძველზე წარმოშობილ დელიქტურ მოთხოვნებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს შენარჩუნების პროცესში.

კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულებას დიდი ხნის ისტორია გააჩნია. ჯერ კიდევ 1623 წელს, ინგლისში მიღებული მონოპოლიების შესახებ აქტი ითვალისწინებდა სპეციალურ ნორმებს ამ საკითხთან დაკავშირებით. ამ აქტის მიხედვით, ნებისმიერ პირს ჰქონდა უფლება ედავა სასამართლოში იმ საფუძვლით, რომ კონკურენციის საწინააღმდეგოდ ვაჭრობის შეზღუდვის შედეგად მას ადგებოდა ზიანი.² მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულს ამერიკის შეერთებულ შტატებში მიღებული კონკუ-

¹ ECLI:EU:C:2001:465 “*Courage and Crehan*” Case C-453/99 §§ 26-27.

² *Roach/Trebikock*, Private enforcement of competition laws, 464.

რენციის მარეგულირებელი შერმანის აქტიც ითვალისწინებდა კონკურენციის საწინააღმდეგო ქმედების შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შესაძლებლობას. ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალური სასამართლოს ერთ-ერთ ადრეულ გადაწყვეტილებაში მოცემული განმარტების მიხედვით კი, კონკურენციის სამართლის მიზნების მიღწევის ყველაზე ეფექტიან საშუალებას ინდივიდის მიერ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით დაწყებული სასამართლო დავა წარმოადგენს, რომელიც კონკურენციის კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედებების შესაკავებლად ყველაზე ეფექტიან მექანიზმს ქმნის.³

ანგლოამერიკული სამართლისაგან განსხვავებით, კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულებას შედარებით უმნიშვნელო როლი ჰქონდა ევროპის კავშირის რეალობაში.⁴ აღნიშნული შესაძლოა განპირობებული ყოფილიყო პროცედურული წესებით, რომლებიც ამ მოთხოვნის რეალიზებისათვის დამატებით ბარიერებს ქმნიდა. ევროპის კავშირის მასშტაბით, კონკურენციის სამართლის აღსრულება უმეტესწილად ხორციელდება საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით. თუმცა, ბოლო პერიოდში კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულება კონტინენტურ ევროპაშიც აქტუალური გახდა.

ევროპის კავშირში კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების რეალური მექანიზმების ჩამოყალიბების საწყის ეტაპად შესაძლოა მიჩნეულ იქნეს ევროპული სასამართლოს 2001 წლის გადაწყვეტილება, სადაც სასამართლომ აღნიშნა, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება გარანტირებული უნდა იყოს ნებისმიერი ინდივიდისთვის.⁵ 2006 წელს მიღებული გადაწყვეტილების მიხედვით, კი კომპენსაციის მიღების უფლება აქვს ნებისმიერ პირს, რომელსაც ზიანი ადგება კონკურენციის შეზღუდვების ამკრძალავი ნორმების

საწინააღმდეგო ქმედებების შედეგად.⁶ უნდა აღინიშნოს ასევე ის ფაქტი, რომ ევროპის კავშირმა მიიღო სპეციალური დირექტივა,⁷ რომლის უმთავრესი მიზანი კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ხელშეწყობასა და განვითარებაში მდგომარეობს.⁸

კონკურენციის კანონმდებლობის აღსრულების ეფექტიანობისა და მასშტაბურობის განმსაზღვრელ ერთ-ერთ ძირითად ფაქტორს კონკრეტულ მართლწესრიგში კონკურენციის კანონმდებლობის არსებობის ხანგრძლივობა და დაგროვილი პრაქტიკული გამოცდილება წარმოადგენს. საქართველოში კონკურენციის კანონმდებლობა ახლად ჩამოყალიბებული დარგია და აქედან გამომდინარე, მოულოდნელობას არ წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ კონკურენციის სამართლის აღსრულების კომპეტენცია, ამ ეტაპზე, ფაქტობრივად, მხოლოდ შესაბამისი აღმასრულებელი უწყების ხელშია თავმოყრილი, რომელიც ამ მიზნით კონკრეტული საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილებებით არის აღჭურვილი. ამაზე ასევე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ საქართველოს კონკურენციის სააგენტოს მიერ დადგენილ დარღვევებს პრაქტიკულად არ მოჰყოლია სასამართლო დავები შესაბამისი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით. ამდენად, კონტინენტურ ევროპული და ანგლოამერიკული გამოცდილებისგან განსხვავებით, საქართველოში კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების მექანიზმები პრაქტიკაში ჯერ კიდევ არ არის დანერგილი.

თუმცა, მიუხედავად ამისა, აუცილებელია კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულება ქართულ რეალობაშიც მიჩნეულ იქნეს აღსრულების საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების დამატებით და შემავსებელ ეფექტიან საშუალებად. კერძო აღსრულების მექანიზმები არ უნდა იყოს იზოლირებული და უნდა გახდეს ქა-

³ *Perma life Mufflers Inc v international parts corp*, (1968) 392 US 134, 139.

⁴ *Damien*, Collective Redress for Antitrust Damages 1079.

⁵ ECLI:EU:C:2001:465 “*Courage and Crehan*” Case C-453/99 § 26.

⁶ ECLI:EU:C:2006:461 “*Manfredi*” Joined cases C-295/04 to C-298/04 § 61.

⁷ Directive 2004/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2004 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union.

⁸ *Damien*, Collective Redress for Antitrust Damages 1082.

რთული კონკურენციის სამართლისა და პოლიტიკის აღსრულების განუყოფელი ნაწილი.

კერძო აღსრულებაზე აქცენტის გაკეთებამ შესაძლოა წარმოშვას მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ამ გზით შემცირდება საქართველოს კონკურენციის სააგენტოს როლი კონკურენციის სამართლის აღსრულების პროცესში. თუმცა, ეს მოსაზრება ვერ იქნება გამართლებული იმდენად, რამდენადაც აღსრულების კერძო და საჯაროსამართლებრივ მექანიზმებს სხვადასხვა ფუნქცია და დატვირთვა გააჩნიათ. მიუხედავად იმისა, რომ კონკურენციის სამართლის აღსრულების პროცესში შესაძლებელია ორივე მექანიზმის ერთდროულად გამოყენება,⁹ ამკარაა, რომ მათი ძირითადი მიზნები განსხვავებულია. ამასთან, სამართალდარღვევის შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურებას ვერ ექნება კონკურენტული გარემოს შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის იგივე ეფექტი, რაც გააჩნია ტრადიციულ, საჯაროსამართლებრივ მექანიზმებს.

დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის უმთავრესი მიზანია დარღვეული უფლების აღდგენა. კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის პრევენცია კი წარმოადგენს მის მხოლოდ დამატებით ეფექტს, რომელიც მაქსიმალურად უნდა იქნეს გამოყენებული ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს შენარჩუნებისა და განვითარების პროცესში. ამის საწინააღმდეგოდ, აღსრულების საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების უმთავრესი მიზანია მხოლოდ ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს უზრუნველყოფა. თუმცა, ასევე გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებების შედეგად დაზარალებულ კერძო სუბიექტებს, ქმედებასთან პირდაპირი და უშუალო შემხებლობის გამო, გააჩნიათ უფრო დიდი მოტივაცია მიაღწიონ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას,¹⁰ რაც, პარალელურად

კონკურენციის სამართლის უფრო ეფექტიანად აღსრულებასაც ემსახურება.

II. სსკ-ის 992-ე მუხლი, როგორც კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის სამართლებრივი საფუძველი

როდესაც საქმე კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას ეხება, ერთმანეთისაგან უნდა გაიმიჯნოს ამ მოთხოვნის რეალიზების ორი ალტერნატიული გზა. დაზარალებულ პირს შესაძლებლობა აქვს ან კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყების მიერ სამართალდარღვევის დადგენის შემდეგ, ან მისგან დამოუკიდებლად მიმართოს სასამართლოს. ამ კუთხით ერთმანეთისაგან განასხვავებენ ზიანის ანაზღაურების თანმდევი ("follow-on") და განკერძოებულ ("stand-alone") მოთხოვნებს.

კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევისგან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების თანმდევი მოთხოვნის შემთხვევას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც დაზარალებული პირი სასამართლოში აღძრავს სარჩელს კანონდამრღვევის მიმართ, მას შემდეგ, რაც კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყება დაადგენს შესაბამის დარღვევას. ხოლო, განკერძოებული მოთხოვნის შემთხვევაში, დაზარალებული პირი კომპეტენტური უწყების კონკრეტული დასკვნის გარეშე პირდაპირ მიმართავს სასამართლოს შესაბამისი მოთხოვნით. ზიანის ანაზღაურების ეს უკანასკნელი შემთხვევა („განკერძოებული მოთხოვნა“) შედარებით უფრო კომპლექსური ხასიათით გამოირჩევა იმდენად, რამდენადაც ასეთ დროს დაზარალებულ პირს სასამართლოში დამოუკიდებლად უწევს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტის არსებობის მტკიცება. აღნიშნულისგან განსხვავებით, თანმდევი მოთხოვნის შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობა შესაბამისი უწყების მიერ უკვე დადგენილია და დაზარალებული პირი ატარებს მხოლოდ ზიანის არსებობისა და ქმე-

⁹ Moodaliyar/Reardon/Theurerkauf, The relationship between public and private enforcement, 154.

¹⁰ Roach/Trebikock, Private enforcement of competition laws, 480.

დებასა და დამდგარ ზიანს შორის მიზეზობრივი კავშირის მტკიცების ტვირთს. ამდენად, დამდგარი ზიანის კომპენსირების ალბათობა ზიანის ანაზღაურების თანმდევით მოთხოვნის შემთხვევისგან განსხვავებით, განკერძოებული მოთხოვნის შემთხვევაში შედარებით დაბალია. ფაქტობრივად შეუძლებელია კონკრეტულმა ინდივიდმა დამოუკიდებლად ამტკიცოს ისეთი ფაქტი, რომელიც შესაბამისი საჯაროსამართლებრივი მექანიზმებით აღჭურვილი სახელმწიფო უწყების მიერ გრძელვადიან მოკვლევასა და მთელი რიგი პროცედურების დაცვით კონკრეტული მტკიცებულებების მოპოვებას საჭიროებს. აღნიშნულის რესურსი კი დაზარალებულ პირს, როგორც წესი, არ გააჩნია. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ კონკურენციის სამართლის ამკრძალავი ნორმის დარღვევის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურებისა და კონკურენციის კანონმდებლობის კერძო აღსრულების ყველაზე ეფექტიან და რეალურ მექანიზმს თანმდევით მოთხოვნის საფუძველზე სასამართლო დავის წარმოება წარმოადგენს.

მოთხოვნის რეალიზაციის ამ ორი საშუალების არსებობას აღიარებს ქართული კონკურენციის კანონმდებლობაც. კერძოდ, კანონის 32¹ მუხლში აღნიშნულია, რომ ნებისმიერ პირს აქვს უფლება პირდაპირ სასამართლოში მიმართვის გზით მოითხოვოს კონკურენციის კანონმდებლობის შედეგად მისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება. შესაბამისად, კანონმდებელმა კანონის დასახელებული ნორმით კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან გამომდინარე ზიანის ანაზღაურების განკერძოებული მოთხოვნის შესაძლებლობის გარანტირება მოახდინა.

თუმცა, კანონის 32¹-ე მუხლი არ უნდა იქნეს მიჩნეული კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველად. აღნიშნული ნორმა შედარებით უფრო პროცესუალური ხასიათის ნორმაა, ვიდრე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის, როგორც მატერიალური უფლების დამდგენი ნორმა. დასახელებული ნორმის ტელეოლოგიური საფუძველი იმაში მდგომარეობს, რომ იგი გარანტირებულს ხდის პირის უფლებას, კონკურენ-

ციის სამართლის აღმასრულებელი უწყების გვერდის ავლით, პირდაპირ მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება.

შესაბამისად, საკუთრივ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, გადის საქართველოს კონკურენციის კანონმდებლობის მოქმედების სივრციდან და იგი სამოქალაქო სამართალში ინაცვლებს, სადაც დელიქტური პასუხისმგებლობისა და შესაბამისად, განსახილველი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს სსკ-ის 992-ე მუხლი ქმნის.¹¹

III. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, როგორც მართლსაწინააღმდეგო ქმედება სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით

1. ზოგადი მიმოხილვა

საქართველოს უზენაესი სასამართლო სსკ-ის 992-ე მუხლს აკვალიფიცირებს გენერალურ დელიქტურ დათქმად, რომლის უმთავრეს წინაპირობადაც მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მიიჩნევს.¹² სამოქალაქო სამართლის პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციების მიხედვით, სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით ქმედების მართლსაწინააღმდეგობის ქვეშ იგულისხმება სხვისი აბსოლუტური სუბიექტური უფლებების დარღვევა, რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს კანონდარღვევასაც, ვინაიდან მსგავსი ქმედებების განხორციელება აკრძალულია კანონით.¹³ სასამართლოს ეს მიდგომა ძალზე ბუნდოვანია, ვინაიდან იგი ამ შემთხვევაში, ერთი მხრივ, იყენებს აბსოლუტური სუბიექტური უფლების ცნებას და მეორე მხრივ, მსგავსი უფლების დარღვევას ნებისმიერ შემთხვევაში ათანაბრებს კანონდარღვევასთან. მოცემულ შემთხვევაში ნათლად არ ჩანს, თუ რას გულისხმობს საქართველოს უზენაესი სასამართლო აბსოლუტური სუბიექტური უფლების ქვეშ, რატომ ათანა-

¹¹ სუსგ ას-809-776-2016 04/04/2017; სუსგ ას-330-2019 19/11/2019.

¹² სუსგ ას-638-605-2014 22/04/2016 § 24-25.

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, 25/07/2007 76. 78.

ბრებს იგი ამ უფლების ხელყოფას კანონდარღვევასთან და სსკ-ის 992-ე მუხლის საფუძველზე რამდენად დგება დელიქტური პასუხისმგებლობა, თუ სახეზეა ისეთი კანონდარღვევა, რომლის დროსაც ადგილი არ აქვს „აბსოლუტური სუბიექტური უფლების“ ხელყოფას.

აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით შედარებით უფრო ნათელ და მკაფიო წარმოდგენებს ქმნის, უზენაესი სასამართლოს შემდგომი პრაქტიკა, რომელიც სსკ-ის 992-ე მუხლის მიზნებისათვის, ერთმანეთისაგან განასხვავებს შედეგისა და ქმედების მართლწინააღმდეგობას. უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, შედეგის მართლწინააღმდეგობა გულისხმობს აბსოლუტური უფლების უშუალო დარღვევას, ხოლო ქმედების მართლწინააღმდეგობისათვის განმსაზღვრელია ზიანის მიმყენებლის ვალდებულების ფარგლები - სამოქალაქო ბრუნვის თავისებურებების გათვალისწინებით, შეესრულებინა ან თავი შეეკავებინა გარკვეული მოქმედებისაგან, რათა თავიდან აეცილებინა ზიანი.¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აღნიშნული მიდგომიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ იგი ცდილობს აბსოლუტური სუბიექტური უფლების დარღვევიდან მომდინარე მართლწინააღმდეგობა გამიჯნოს ისეთი მართლწინააღმდეგობისაგან, რომელიც კონკრეტული ვალდებულების დარღვევაში ვლინდება.

მოცემულ შემთხვევაში შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მსგავსი მიდგომა წარმოადგენს გერმანული კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის მიდგომების გაზიარების მცდელობას,¹⁵ რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს აბსოლუტური უფლებებისა და დამცავი კანონის (*„Schutzgesetz“*) დარღვევიდან მომდინარე მართლწინააღმდეგობას. შესაბამისად, აღნიშნული ცნებების შინაარსისა და მათი მახასიათებლების იდენტიფიცირებისათვის შესაძლებელია გაზიარებულ იქნეს გერმანული მიდგომები.

გერმანული სამოქალაქო კანონმდებლობის მიხედვით, დელიქტური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთ უმთავრეს წინაპირობას მართლწინააღმდეგობა წარმოადგენს. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში - „გსკ“) 823-ე პარაგრაფის პირველი ნაწილის მიხედვით, მართლწინააღმდეგობის ელემენტი დაკავშირებულია ისეთი აბსოლუტური უფლებების ხელყოფასთან, როგორცაა სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, საკუთრება ან სხვა უფლება. დასახელებული აბსოლუტური უფლებების დარღვევა, როგორც წესი, პირდაპირ მიუთითებს მართლწინააღმდეგობაზე თუ არ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი ისეთი გარემოებები, როგორცაა აუცილებელი მოგერიება და უკიდურესი აუცილებლობა.¹⁶

თუმცა, მხოლოდ აბსოლუტური სუბიექტური უფლებების დარღვევის მიჩნევა მართლწინააღმდეგო ქმედებად, მნიშვნელოვნად შეამცირებს დელიქტური პასუხისმგებლობის ფარგლებს. ამასთან, საკითხის მსგავსი გადაწყვეტა, ბუნებრივია არ შეესაბამება ასევე კანონმდებლის ნებას, ვინაიდან სსკ-ის 992-ე მუხლი მოცემულია გენერალური დელიქტური დათქმის სახით,¹⁷ რომელსაც მოქმედების მაქსიმალურად ფართო არეალი უნდა გააჩნდეს. სწორედ ამიტომ საუბრობს საქართველოს უზენაესი სასამართლო ზიანის მიმყენებლის ვალდებულების ფარგლებზე - „სამოქალაქო ბრუნვის თავისებურებების გათვალისწინებით, შეასრულოს ან თავი შეიკავოს გარკვეული მოქმედებისაგან, რათა თავიდან აიცილოს ზიანი.“¹⁸ დასახელებულ ვალდებულებებთან მიმართებით უნდა ითქვას, რომ სამოქალაქო კანონმდებლობის მიღმა არსებობს სამართლის სხვადასხვა დარგები, რომლებიც გარკვეული აკრძალვებისა თუ მოთხოვნების დაწესებით მთლიანობაში ქმნიან ქცევის გარკვეულ სავალდებულო სტანდარტს, რომელთა დარღვევამაც შესა-

¹⁴ სუსგ ას-638-605-2014 22/04/2016 § 25.

¹⁵ შეად. ბათლიძე, ბრალეული ქმედებით გამოწვეული პასუხისმგებლობა დელიქტურ სამართალში, 25.

¹⁶ Brox/Wolker, *SchldR* BT § 40. Rn. 47.

¹⁷ რუსიაშვილი გიორგი, „სუფთა ქონებრივი ზიანი“ – გულისხმიერი ქცევის ვალდებულების თუ დამცავი ნორმის დარღვევა? შედარებითი სამართლის ჟურნალი 4/2019, 4.

¹⁸ სუსგ ას-638-605-2014 22/04/2016 § 25.

ძლოა დელიქტური პასუხისმგებლობა გამოიწვიოს.¹⁹ ამ კუთხით სსკ-ის 992-ე მუხლი სამოქალაქო სამართლებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით დასახელებული სპეციალური კანონების დარღვევის დამატებითი სანქციონების და დაზარალებული სუბიექტების უფლებების აღდგენის მექანიზმსა და მყარ სამართლებრივ საფუძველს ქმნის.

კონკრეტული ნორმის დარღვევის შედეგად გამოწვეულ მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირ მითითებას შეიცავს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი. კერძოდ, გსკ-ის 823-ე მუხლის მეორე ნაწილით შემოთავაზებულია იმავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული აბსოლუტური უფლებების დარღვევით დამდგარი მართლწინააღმდეგობის ალტერნატიული შემადგენლობა. აღნიშნული ნორმის მიხედვით, დელიქტური პასუხისმგებლობის მიზნებისათვის, ქმედება მიიჩნევა მართლწინააღმდეგოდ იმ შემთხვევაში თუ იგი არღვევს სპეციალურ დამცავ კანონს (*“Schutzgesetz”*). დამცავი კანონის ქვეშ კი მოიაზრება სამართლის ნებისმიერი ნორმა, რომელიც მიზნად სხვა ინდივიდების ინტერესების დაცვას ისახავს.²⁰ გერმანიის ფედერალური სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკის მიხედვით, აღნიშნული მიზანი სახეზეა იმ შემთხვევაში, როდესაც საჯარო ან საერთო საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვასთან ერთად სპეციალური ნორმა იცავს კონკრეტული სუბიექტების უფლებებს, სამართლებრივ სიკეთეებს ან სამართლით დაცულ სხვა ინტერესებს.²¹ ამასთან, ნორმა უნდა აწესებდეს სპეციალურ მოთხოვნას ან აკრძალვას.²² აღნიშნული გაგებით დამცავი კანონის ქვეშ შესაძლოა გაერთიანდეს საკონსტიტუციო, ადმინისტრაციული, სამეცნარმეო, შრომის ან სამართლის სხვა დარგებში არსებული სპეციალური ნორმები.²³

შესაბამისად, ნათელია, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ზემოთ მოცემულ განმარტებაში, ვალდებულების დარღვევის ქვეშ

სწორედ გერმანულ სამოქალაქო სამართალში დამკვიდრებული დამცავი კანონის კონცეფცია უნდა ვიგულისხმოთ. სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით, აბსოლუტური სუბიექტური უფლების დარღვევასთან ერთად, მართლწინააღმდეგობას ქმნის ასევე სპეციალური დამცავი კანონის დარღვევა, რომელიც სახეზეა იმ შემთხვევაში, თუ პირი არღვევს სამართლის კონკრეტულ ნორმას, რომელიც მიზნად სხვა ინდივიდების ინტერესების დაცვას ისახავს.

საქართველოს უზენაესი სასამართლო დელიქტურ პასუხისმგებლობაზე მსჯელობისას ასევე ახსენებს გულისხმიერების ვალდებულების დარღვევასაც. კერძოდ, სასამართლოს განმარტებით, „მართლწინააღმდეგო მოქმედება არამართლზომიერი მოქმედებაა. მართლზომიერი ქმედება კი არა მარტო სამართლის ნორმათა მოთხოვნების დაცვას გულისხმობს, არამედ ზოგად მოვალეობას, რომ პირმა თავისი ქმედება/ურთიერთობა ადამიანებისა და საგნების მიმართ ისე წარმართოს, რომ არავინ და არაფერი დააზიანოს. ამდენად, გულისხმიერების სტანდარტის დარღვევისა და სავალდებულო ქცევის წესიდან გადახვევის საფუძველზე ქმედება შესაძლოა მართლწინააღმდეგოდ მივიჩნიოთ.“²⁴ სასამართლოს მოცემული განმარტება ტოვებს ისეთ შთაბეჭდილებას, რომ მართლწინააღმდეგო ქმედების ქვეშ შესაძლოა გაერთიანდეს არა მარტო დამცავი კანონით დაწესებული აკრძალვები, არამედ მან შეიძლება ისეთი ქმედებებიც მოიცვას, რომელიც სცილდება სამართლებრივ დათქმებს. კერძოდ, აღნიშნული მიდგომით ქმედება შესაძლოა იყოს მართლწინააღმდეგო თუ იგი არღვევს გულისხმიერების ზოგად სტანდარტსა და სავალდებულო ქცევის წესებს, რაც არ არის გამართლებული და მიზანშეწონილი.

სსკ-ის 992-ე მუხლში მოცემული გენერალური დელიქტური დათქმა არ უნდა იქნეს გაგებული ისე თითქოს, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტების მიერ განხორციელებული ნებისმიერი ისეთი ქმედება, რომელიც არღვევს ე.წ. გულისხმიერების ზოგად სტანდარტს ან ქცევის სავალდებულო წესს წარმოადგენს მა-

¹⁹ Wagner, in MüKo, § 823, Rn. 317.

²⁰ Brox/Wolker, SchuldR BT § 40. Rn. 66.

²¹ BGHZ 12 146; BGHZ 116 13; BGH NJW 2004 356 357.

²² BGH NJW 1965 2007; BGH NJW 1977 1147.

²³ Brox/Wolker, SchuldR BT § 40. Rn. 69.

²⁴ სუსგ ას-638-605-2014 22/04/2016 § 25.

რთლწინააღმდეგობას. მართლწინააღმდეგობა თავისი არსით გულისხმობს პირის მიერ გარკვეული ვალდებულების დარღვევას. შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შემთხვევაში, აუცილებელია ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში განისაზღვროს, თუ რამდენად ჰქონდა შესაბამისი სუბიექტს სხვაგვარი მოქმედების ვალდებულება.

მართლწინააღმდეგობა დელიქტური სამართლის მიზნებისათვის გულისხმობს „სამართლებრივად დადგენილი მოვალეობის შეუსრულებლობით გამოწვეული უფლების დარღვევას.“²⁵ ამაზე მეტყველებს თავად უზენაესი სასამართლოს შემდგომი განმარტებაც, სადაც სასამართლო აღნიშნავს, რომ „მართლწინააღმდეგოდ მოქმედებს ის, ვინც არღვევს სამართლებრივ დანაწესებს, სამართლის ნორმათა მოთხოვნებს.“²⁶ აქედან გამომდინარე, მართლწინააღმდეგობის მიზნებისათვის, ქცევის სავალდებულო წესის ქვეშ მოაზრებულ უნდა იქნეს შესაბამისი სამართლებრივი აქტით ზიანის მიმყენებლისათვის დაკისრებული ვალდებულება კონკრეტულ შემთხვევაში განახორციელოს გარკვეული ქმედება, რაც მოიცავს როგორც აქტიურ მოქმედებას, ასევე უმოქმედობას. ამდენად, გულისხმიერებისა თუ ქცევის ვალდებულება ამ გაგებით ასევე დაკავშირებული უნდა იყოს სამართლებრივ მოთხოვნებთან თუ სამართლებრივად დაცულ ინტერესებთან.²⁷ სხვაგვარად, რომ ითქვას, პირს გულისხმიერი ქცევის ვალდებულებას სწორედ კანონმდებლობა უნდა აკისრებდეს.

შესაბამისად, ამ შემთხვევაშიც, საბოლოოდ მივდივართ ისევ სამართლის სპეციალურ ნორმამდე, რომელიც პირს გარკვეულ ვალდებულებას ან მოთხოვნებს უწესებს. კანონმდებლობით გათვალისწინებული აღნიშნული ვალდებულებები თუ მოთხოვნები კი, ბუნებრივია, მიზნად ისახავს გარკვეული სამართლებრივი სი-

კეთების დაცვას, რასაც კიდევ ერთხელ მივყავართ დამცავ კანონამდე. თუმცა, აღნიშნული საკითხის სიღრმისეული კვლევა წინამდებარე ნაშრომის მიზანს არ წარმოადგენს, ვინაიდან დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში საქმე ეხება ისეთ ქმედებას, რომელიც პირდაპირ ეწინააღმდეგება ამკრძალავი ხასიათის ნორმას.

შეიძლება ითქვას, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის მიზნებისათვის და სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით, დამცავი კანონის ქვეშ უნდა მოვიაზროთ ისეთი ნორმები, რომელთა მიზანია ინდივიდების დაცვა კონკრეტული სამართლებრივი სიკეთისთვის ზიანის მიყენებისაგან. ამასთან, მსგავსი ნორმა უნდა ატარებდეს ამკრძალავ ხასიათს, უნდა აწესებდეს გარკვეულ აუცილებელ მოთხოვნებს ან ადგენდეს ქცევის ვალდებულებას კონკრეტული ინდივიდებისათვის.

ამდენად, სსკ-ის 992-ე მუხლის ტელეოლოგიური საფუძვლების, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკისა და გერმანული საკანონმდებლო თუ სასამართლო მიდგომების გათვალისწინებით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დელიქტური პასუხისმგებლობის მიზნებისათვის მართლწინააღმდეგო ქმედება შეიძლება გამოიხატებოდეს აბსოლუტური უფლებისათვის ზიანის მიყენების ან დამცავი კანონის დარღვევაში. სხვაგვარად რომ ითქვას, სსკ-ის 992-ე მუხლში მოცემული გენერალური დელიქტის ფარგლებში უნდა გაერთიანდეს აბსოლუტური უფლებისათვის ზიანის მიყენებიდან და დამცავი კანონის დარღვევიდან მომდინარე მართლწინააღმდეგო ქმედებები. შესაბამისად, წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისათვის, აუცილებელია იმის გარკვევა თუ მართლწინააღმდეგობის ზემოთ მოცემულ რომელ ალტერნატივას აქვს ადგილი დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ფაქტობრივი გარემოებების მტკიცების ვალდებულება აკისრიათ მხარეებს, რომლებიც თავის სამართლებრივ მოთხოვნას აფუძნებენ აღნიშნულ გარემოებებს და სწორედ ისინი მიუთითებენ მა-

²⁵ ბიჭია მიხეილ, კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები, 277.

²⁶ სუსგ ას-155-145-2017 26/10/2018 § 77.

²⁷ რუსიაშვილი გიორგი, „სუფთა ქონებრივი ზიანი“ – გულისხმიერი ქცევის ვალდებულების თუ დამცავი ნორმის დარღვევა? შედარებითი სამართლის ჟურნალი 4/2019, 9.

თზე.²⁸ შესაბამისად, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სახით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობის მტკიცების ტვირთის მატარებელი არის მოსარჩელე, რომელიც სსკ-ის 992-ე მუხლის საფუძველზე ითხოვს ზიანის ანაზღაურებას. ამასთან, ასევე საყურადღებოა ის გარემოება, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით, საქმის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. აქედან გამომდინარე, ერთი შეხედვით, შეიძლება ისეთი შთაბეჭდილება შეიქმნას, რომ ამ კუთხით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობისათვის აუცილებელია შესაბამისი აღმასრულებელი უწყების მიერ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის დაფიქსირება. თუმცა, აღნიშნული მოსაზრება ვერ იქნება გაზიარებული. აღმასრულებელი უწყების მიერ დომინირებული მდგომარეობის დარღვევის ფაქტის დადგენა არ უნდა იქნეს მიჩნეული კანონით გათვალისწინებულ აუცილებელ მტკიცებულებად, ვინაიდან, კანონმდებელი კანონის 32¹-ე მუხლით თავადვე აღიარებს პირის უფლებას კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყების გვერდის ავლით პირდაპირ მიმართოს სასამართლოს. აღნიშნული დანაწესით კანონმდებელი უშვებს პირის შესაძლებლობას სასამართლოში თვითონ დაასაბუთოს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტი და ამ ფორმით გამოხატული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობა.

2. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, როგორც აბსოლუტური უფლების დარღვევა

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, დელიქტური პასუხისმგებლობა მიმართულია აბსოლუტური სამართალურითობის დაცვისაკენ, სადაც განსაზღვრულია მხოლოდ ერთი მხარე, რომელიც არის სუბიექტური უფლების მატარებელი, მაგალითად ნი-

ვთის მესაკუთრე.²⁹ შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს მოცემული განმარტებიდან შეიძლება აბსოლუტური უფლების ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებლის განსაზღვრა. კერძოდ, აბსოლუტური უფლება არის ისეთი უფლება, რომელიც აყალიბებს აბსოლუტურ სამართალურთიერთობას კერძო სამართლის ყველა სუბიექტთან და ამ უფლების მატარებელია კონკრეტული ინდივიდი. ასეთი უფლების მაგალითად კი სასამართლო ასახელებს საკუთრების უფლებას. აღნიშნული გადმოსახედიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სსკ-ის 992-ე მუხლის მიზნებისათვის აბსოლუტურ უფლებებში იგულისხმება ისეთი სამოქალაქო უფლებები, რომელიც ინდივიდის ექსკლუზიური გამგებლობის სფეროს განეკუთვნებიან და რომელიც მას აღჭურავს უფლებამოსილებით გამორიცხოს ამ უფლებებში სხვა პირების ჩარევა.³⁰ მსგავსი აბსოლუტური უფლება შეიძლება იყოს, სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, საკუთრება, პირადი არაქონებრივი უფლებები და ა.შ.

აბსოლუტური უფლების დარღვევის ქრილში დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებაზე საუბრისას უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ კანონის მე-6 მუხლი მოიცავს შესაბამისი საბაზრო ძალაუფლების მქონე სუბიექტებისთვის აკრძალულ ქმედებათა ფართო სპექტრს. აღნიშნული ქმედებები მათი შინაარსისა და განხორციელების ფორმების მიხედვით მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. თუმცა, საყურადღებოა ის გარემოება, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების არცერთი კონკრეტული ქმედების სამართლებრივი ბუნება არ იძლევა ცალსახად იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ ამ გზით პირის აბსოლუტური სუბიექტური უფლებებისთვის ზიანის მიყენება ხდება. აღნიშნული მსჯელობის მართებულობაზე მეტყველებს ასევე ის ფაქტი, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებად მიჩნეული ქმედებები დასაშვებია ისეთი ეკონომიკური აგენტებისთვის, რომლებიც არ ფლობენ მო-

²⁸ სუსგ ას-155-145-2017 26/10/2018 § 79.

²⁹ სუსგ ას-155-145-2017 26/10/2018 § 72

³⁰ ბათლიძე გიორგი, ბრალეული ქმედებით გამოწვეული პასუხისმგებლობა დელიქტურ სამართალში, 23.

მეტებულ და მნიშვნელოვან საბაზრო ძალაუფლებას. თუ დავუშვებთ, რომ მსგავსი ქმედებებით შესაძლებელია პირთა აბსოლუტური უფლებების დარღვევა, მაშინ კანონმდებელი არ დაუშვებდა მსგავსი ქმედებების მართლზომიერებას არადომინანტი სუბიექტებისთვის. შესაბამისად, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობის დასაბუთება აბსოლუტური სუბიექტური უფლების დარღვევის მოტივით ნაკლებად სავარაუდოა.

3. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, როგორც დამცავი კანონის დარღვევა

როგორც ზემოთ აღინიშნა, სსკ-ის 992-ე მუხლის მიზნებისათვის დამცავი კანონი გულისხმობს ისეთ ნორმას, რომლის მიზანია ინდივიდების დაცვა კონკრეტული სამართლებრივი სიკეთისთვის ზიანის მიყენებისაგან. ამასთან, მსგავსი ნორმა უნდა ატარებდეს ამკრძალავ ხასიათს, უნდა აწესებდეს გარკვეულ აუცილებელ მოთხოვნებს ან კონკრეტული ინდივიდებისათვის უნდა ადგენდეს ქცევის ვალდებულებას.

შესაბამისად, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის საკითხის შეფასების პროცესში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს იმის განსაზღვრა, თუ რა სამართლებრივი სიკეთეების დაცვას ემსახურება საკუთრივ მსგავსი ქმედების ამკრძალავი ნორმა. ამისათვის, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია, ერთმანეთისაგან გაიმიჯნოს, ერთი მხრივ, მთლიანად კონკურენციის კანონმდებლობით და მეორე მხრივ, ამ კანონმდებლობის სპეციალური ამკრძალავი ნორმით (ამ შემთხვევაში კანონის მე-6 მუხლი), დაცული სამართლებრივი სიკეთეები.

იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებული მოსაზრების მიხედვით, კონკურენციის კანონმდებლობა, უპირველეს ყოვლისა, იცავს საკუთრივ ჯანსაღი კონკურენციის პროცესს. სხვაგვარად, რომ ითქვას, კონკურენციის კანონ-

მდებლობით დაცული სამართლებრივი სიკეთეა კონკურენცია, როგორც დინამიური პროცესი. კანონში მოცემული სპეციალური ნორმები, მათ შორის კანონის მე-6 მუხლი კი, ბუნებრივია, ემსახურება კონკურენციის კანონმდებლობის დასახელებული ზოგადი მიზნების მიღწევას. თუმცა, აღნიშნული გარემოება ვერ იქნება კანონის მე-6 მუხლის დამცავი კანონად მიჩნევის საფუძველი, ვინაიდან ამ შემთხვევაში არ არის გამოკვეთილი კონკრეტული ინდივიდებისა და მათი სამართლებრივი სიკეთეებისა თუ ინტერესების დაცვის მიზანი.

დასახელებული ნორმის განმარტებისა და შესაბამისი სპეციალური სამართლებრივი სიკეთეების იდენტიფიცირების პროცესში მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს მენარმეობის თავისუფლებასა და კონკურენციასთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განვითარებულ მნიშვნელოვან პრაქტიკაზე. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „მენარმეობის თავისუფლება წარმოადგენს სამოქალაქო ბრუნვის თავისუფლების მნიშვნელოვან გამოვლინებას, ეკონომიკური მართლწესრიგის, ჯანსაღი და სიცოცხლისუნარიანი საბაზრო ურთიერთობების საფუძველს. აღნიშნული ვალდებულებით სახელმწიფო მხარს უჭერს თავისუფალი ეკონომიკის პრინციპს, რომელშიც არა მარტო მენარმეობის ასპარეზია თავისუფალი ნებისმიერი ქმედუნარიანი სუბიექტისათვის, არამედ თავად მენარმეობაა თავისუფალი. მხოლოდ თავისუფალი მენარმეობის დროსაა შესაძლებელი, მენარმე სუბიექტი გახდეს კომერციული ურთიერთობების სრულფასოვანი თანამონაწილე და შეძლოს თავისი საქმიანი უნარჩვევების სრულყოფილი გამოვლინება.“³¹ თავისუფალი მენარმეობის დაცვა და კონკურენციის განვითარება უზრუნველყოფს ბაზარზე სიცოცხლისუნარიანი ეკონომიკური აგენტების საქმიანობას, რაც თავისუფალი ბაზრის ჩამოყალიბების არსებითი წინაპირობაა. აღნიშნულის მისაღწევად სახელმწიფო ვალდებულია, შექმნას სათანადო საკანონმდებლო მოწესრი-

³¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის N2/11/747 გადაწყვეტილება, 6.

გება.³² საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს, რომ მენარმეობისადმი სახელმწიფოს მხარდაჭერა არ გულისხმობს მხოლოდ ინსტიტუციურად ამ საქმიანობის თავისუფლების ნორმატიულ აღიარებას. სახელმწიფო ვალდებულია შექმნას ისეთი ნორმატიული გარემო, რომელიც წაახალისებს და ბაზრიდან არ განდევნის სიცოცხლისუნარიან სუბიექტებს.³³

საკონსტიტუციო სასამართლოს დასახელებულ პრაქტიკაზე დაყრდნობით განმარტავს საქართველოს კონკურენციის სააგენტოც, რომ სახელმწიფოს სწორედ აღნიშნული ვალდებულების შესრულება წარმოადგენს კანონის ერთ-ერთ (მაგრამ არა ერთადერთ) მიზანს.³⁴ კანონი ადგენს თავისუფალი და სამართლიანი კონკურენციის არამართლობიერი შეზღუდვისაგან დაცვის პრინციპებს, რაც თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენტუნარიანი ბაზრის განვითარების საფუძველია (კანონის პირველი მუხლის პირველი პუნქტი). მის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის ხელშეწყობა, ეკონომიკური აგენტების ბაზარზე დაშვებისათვის სათანადო პირობების უზრუნველყოფა და ა. შ.

ჯანსაღი და თავისუფალი კონკურენციის ერთ-ერთ გამოხატულებას წარმოადგენს ეკონომიკური აგენტების მიერ საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული სამენარმეო საქმიანობის კონკურენტულ გარემოში თავისუფლად და დამოუკიდებლად განხორციელების შესაძლებლობა. სამენარმეო საქმიანობის თავისუფლებისა და ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს ერთ-ერთ ელემენტსა და გამოხატულებას კი ნედლეულისა და გასაღების ბაზრებზე თავისუფალი წვდომისა და დაშვების შესაძლებლობა წარმოადგენს. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად კი მენარმე სუბიექტებს ეზღუდებათ სწორედ ნე-

დლეულისა და გასაღების ბაზრებზე თავისუფალი წვდომისა და დაშვებისა და ჯანსაღი კონკურენტულ გარემოში სამენარმეო საქმიანობის განხორციელების შესაძლებლობა.

აღნიშნულის, უფრო ნათლად წარმოსაჩინად შესაძლებელია განხილულ იქნეს კანონის მე-6 მუხლით აკრძალული ზოგიერთი ქმედება. ამასთან, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ეკონომიკური აგენტის მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება შესაძლოა განხორციელდეს როგორც აქტიური მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. კერძოდ, აქტიური მოქმედებით დომინირებული მდგომარეობა შეიძლება გამოიხატებოდეს, მაგალითად, სავაჭრო პარტნიორებისათვის იდენტურ ტრანზაქციებზე დისკრიმინაციული პირობების დაწესებაში. ხოლო უმოქმედობის კლასიკური მაგალითია ე.წ. მინოდებაზე უარის (*“refusal to supply”/ “Lieferverweigerung”*) შემთხვევები.

როგორც მინოდებაზე უარი, ასევე იდენტურ ტრანზაქციებზე დისკრიმინაციული პირობების დაწესება სხვა მენარმე სუბიექტებისთვის ქმნის მნიშვნელოვან შეზღუდვებსა და ბარიერებს სამენარმეო საქმიანობის განსახორციელებლად. ამ კუთხით მათი ინტერესების დაკმაყოფილება დამოკიდებულია ბაზარზე მნიშვნელოვანი და მომეტებული საბაზრო ძალაუფლების მქონე ეკონომიკურ აგენტთან გონივრული პირობებით სახელშეკრულებო ურთიერთობის დამყარებაზე. აქედან გამომდინარე, იმ შემთხვევაში თუ დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტი მათთან არ დაამყარებს სახელშეკრულებო ურთიერთობას, ან დაამყარებს, მაგრამ დაუნესებს დისკრიმინაციულ პირობებს, მენარმე სუბიექტების ინტერესები არსებითად შეილახება და მათ მიადგებათ მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი. მსგავსი ქმედებების აკრძალვით კანონმდებელი მიზნად ისახავს სწორედ სხვა მენარმე სუბიექტების ინტერესებისა და მათი სამართლებრივი სიკეთების დაცვას. აქედან გამომდინარე, სხვა ეკონომიკური აგენტების მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად მათთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების სსკ-ის 992-ე მუხლის საფუძველზე მოთხო-

³² იქვე.

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის N1/2/411 გადაწყვეტილება, § 2-3.

³⁴ სააგენტოს თავმჯდომარის 7 აგვისტოს N04/216 ბრძანებით დამტკიცებული გადაწყვეტილება „სს „სადაზღვევო კომპანია უნისონის“ საჩივრის საფუძველზე განხორციელებული საქმის მოკვლევის თაობაზე, 27-28.

ვნის შემთხვევაში, კანონის მე-6 მუხლი უნდა ჩაითვალოს დამცავ კანონად, მისი დარღვევა კი - მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად.

თუმცა, მხოლოდ სხვა ეკონომიკური აგენტების დაცვა არ წარმოადგენს კანონის მე-6 მუხლის მიზანს. იგი იცავს ასევე საბოლოო მომხმარებლებს. ამ კუთხით საინტერესოა დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ამკრძალავი ნორმებით დაცულ სიკეთეებთან მიმართებით ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს ორ ასპექტს. სასამართლოს განმარტებით, დომინირებული მდგომარეობის ამკრძალავი ნორმა იცავს როგორც სავაჭრო პარტნიორებს, ასევე მომხმარებლებს.³⁵ ევროპული სასამართლოს განმარტებით, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ამკრძალავი ნორმების მიზანს წარმოადგენს ისეთი ქმედებების პრევენცია, რომელიც ზღუდავს კონკურენციას და ამ გზით ზიანს აყენებს საერთო საზოგადოებრივ ინტერესებს, კონკრეტულ ეკონომიკურ აგენტებსა და მომხმარებლებს.³⁶

აქედან გამომდინარე, ეკონომიკურ აგენტებთან ერთად, საბოლოო მომხმარებლებსაც აქვთ შესაძლებლობა სსკ-ის 992-ე მუხლის საფუძველზე მოითხოვონ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად მათთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

მომხმარებლებთან მიმართებით უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ მათთვის ზიანის მომტან ქმედებებს შესაძლოა სხვადასხვა ფორმით ჰქონდეს ადგილი. კერძოდ, მომხმარებლებისთვის პირდაპირი ზიანის მომტანი შესაძლოა იყოს არასამართლიანი ფასების დადგენა, ხელშეკრულების წინაპირობად გარიგების იმგვარი პირობის დანესება, რომელიც მომხმარებელს ისეთ დამატებით ვალდებულებას აკისრებს, რომელიც დაკავშირებული არ არის გარიგების საგანთან და ა.შ.

ეკონომიკური აგენტებისა და მომხმარებლების ინტერესების დაცვასთან ერთად კანონის

მე-6 მუხლი ასევე ატარებს დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტისათვის ქცევის სპეციალური სტანდარტის დამდგენი ნორმის ხასიათს. დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტისთვის დადგენილი აღნიშნული ქცევის სტანდარტი, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს იმ სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფისგან თავის შეკავებას, რომელიც დაცულია, როგორც მთლიანად კონკურენციის კანონმდებლობით, ასევე კონკრეტულად კანონის მე-6 მუხლით.

ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული ერთგვაროვანი პრაქტიკის მიხედვით, დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკურ აგენტს აქვს სპეციალური პასუხისმგებლობა იმასთან დაკავშირებით, რომ მისმა ქმედებებმა არ მოახდინოს ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს ხელყოფა.³⁷ გარდა ამისა, ევროპული სასამართლოს განმარტებით, დომინირებული მდგომარეობის ამკრძალავი ნორმები ეხება ისეთ ქმედებებს, რომლებსაც შესწევს უნარი გავლენა მოახდინოს ბაზრის სტრუქტურაზე, სადაც კონკურენციის დონე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტის არსებობის გამო ისედაც შემცირებულია და რომელიც ჯანსაღ კონკურენციასთან შეუსაბამო მეთოდების გამოყენებით ბაზარზე კონკურენციის არსებული ხარისხის შენარჩუნების ან ზრდის პრევენციას ახდენს.³⁸ ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ კანონის მე-6 მუხლი დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტებისთვის წარმოადგენს ქცევის კონკრეტული სტანდარტის დამდგენ ნორმას.

ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ამკრძალავი ნორმა გსკ-ის 823-ე მუხლის მე-2 ნაწილის გაგებით დამცავ კანონად მიიჩნე-

³⁵ ECLI:EU:C:1996:436 "Tetra Pak" Case C-333/94 P § 42; ECLI:EU:C:2011:83 „TeliaSonera“ Case C-52/09 § 24.

³⁶ ECLI:EU:C:2011:83 „TeliaSonera“ Case C-52/09 § 22.

³⁷ ECLI:EU:C:2011:83 „TeliaSonera“ Case C-52/09 § 24; ECLI:EU:C:2009:214 "France Télécom" Case 202.07 § 105; ECLI:EU:C:1973:22 "Continental Can" Case 6/72 § 26; ECLI:EU:C:1983:313 "Michelin I" Case 322/81 § 57.

³⁸ ECLI:EU:C:1979:36 „Hoffman-La Roche“ Case 85/76 § 91; ECLI:EU:C:2009:214 „France Télécom“ Case 202.07 § 104; ECLI:EU:C:1983:313 "Michelin I" Case 322/81 § 70.

ვა გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაშიც.³⁹ შესაბამისად, გერმანიაში, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობა დგება გსკ-ის 823-ე პარაგრაფის მეორე ნაწილის საფუძველზე და მართლწინააღმდეგობა საბუთდება იმ გარემოებით, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის შესაბამისი ნორმა წარმოადგენს დამცავ კანონს და მისი დარღვევა ამ საფუძველით მართლწინააღმდეგო ქმედებად კვალიფიცირდება.

IV. ზიანი და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნაზე უფლებამოსილი პირები

სსკ-ის 992-ე მუხლის დისპოზიციის მიხედვით, ზიანიც დელიქტური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, ზიანი წარმოადგენს სამართალდარღვევის შემადგენლობის აუცილებელ ელემენტს.⁴⁰ ამდენად, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის არსებობისთვის აუცილებელია სახეზე იყოს პირი, რომელსაც აღნიშნული ქმედებით ადგება ზიანი.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, სამოქალაქო სამართალში ზიანის ქვეშ იგულისხმება ქონებაზე ან სამართლებრივად დაცულ სხვა სიკეთეზე გარკვეული ზემოქმედებით გამოწვეული უარყოფითი შედეგი.⁴¹ ამასთან, ქონებრივი ზიანის დადგენა ხდება ქონებრივი მდგომარეობის შეფასებით. კერძოდ, უზენაესი სასამართლოს განმარტების მიხედვით, ზიანის მოცულობა განისაზღვრება მართლწინააღმდეგო ქმედების განხორციელებამდე და ამ ქმედების განხორციელების შემდეგ არსებული პირის ქონებრივი მდგომარეობის სხვაობით.⁴² შესაბამისად, სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით ზიანი შესაძლოა იყოს ნებისმიერი მატერიალური თუ არამატერიალური დანა-

კლისი/დანაკარგი, რომელიც განიცადა კონკრეტულმა სუბიექტმა მართლწინააღმდეგო ქმედების შედეგად. თუმცა, იმისათვის რომ ზუსტად განისაზღვროს აღნიშნული ზიანის ფორმები, მოცულობა და დაზარალებული სუბიექტების ზუსტი წრე, აუცილებელია დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების კონკრეტული შემთხვევების ანალიზი. სხვაგვარად რომ ითქვას, უნდა მოხდეს იმ კონკრეტული ქმედებების იდენტიფიცირება და განხილვა, რომელთა განხორციელებაც აკრძალულია კანონის მე-6 მუხლით.

კანონის მე-6 მუხლი, ისევე როგორც ევროპის კავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 102-ე მუხლი, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სხვადასხვა კონსტელაციებს ითვალისწინებს, რომელთა უპირველეს შედეგსაც კონკურენციის შეზღუდვა და ჯანსაღი კონკურენტული გარემოსთვის ზიანის მიყენება წარმოადგენს. თუმცა, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის დასადგენად აუცილებელია სახეზე იყოს არა მხოლოდ ჯანსაღი კონკურენციის შეზღუდვა, არამედ კონკრეტული ინდივიდებისთვის მიყენებული ზიანი. ზოგადი კლასიფიკაციით, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევა შესაძლოა გამოიხატოს ფასისმიერ და არაფასისმიერ ქმედებებში.

ფასისმიერი ქმედების კლასიკური მაგალითია საქონელსა და მომსახურებაზე არასამართლიანი ფასების დაწესება, რაც პირდაპირ გავლენას ახდენს მომხმარებელთა ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. მოცემულ შემთხვევაში, მომხმარებლებისთვის მიყენებულ ზიანს შესაძლოა წარმოადგენდეს სხვაობა მის მიერ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად გადახდილ ფასსა და იმ ფასს შორის, რომელსაც მომხმარებელი გადაიხდიდა იმ შემთხვევაში, თუ არ მოხდებოდა არასამართლიანი ფასების დაწესების გზით ჯანსაღი კონკურენტული გარემოსთვის ზიანის მიყენება.

არაფასისმიერი ქმედება კი შესაძლოა გამოიხატოს ბაზრის შეზღუდვაში, სავაჭრო პარტნიორებისთვის იდენტიურ ტრანზაქციებზე

³⁹ Busche, in KöllKom, Band 3. § 102 Rn. 217; Wagner, in MüKo, § 823, Rn. 332; BGH NJW 1993 1580 1581.

⁴⁰ სუსგ ას-155-145-2017 26/10/2018 § 75.

⁴¹ იქვე § 75.

⁴² იქვე § 76.

დისკრიმინაციული პირობების დანესებაში და ა. შ. ასეთ შემთხვევაშიც ზიანის გამოთვლა უნდა მოხდეს იმავე პრინციპით, როგორც ეს აღნიშნა არასამართლიანი ფასების დანესებასთან მიმართებით. თუმცა, დასახელებული ქმედებების შედეგად დაზარალებულ სუბიექტებს, როგორც წესი, წარმოადგენენ არა საბოლოო მომხმარებლები, არამედ ეკონომიკური აგენტები.

ამდენად, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების კონკრეტული სახეების გათვალისწინებით, იგი შესაძლოა ზიანის მომტანი იყოს როგორც მისი კონკურენტი თუ სხვა ეკონომიკური აგენტების, ასევე საბოლოო მომხმარებლებისთვისაც. აქედან გამომდინარე, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით სასამართლო დავის წარმოების ინიცირება შესაძლებელია მოხდეს მომხმარებლების, კონკურენტი თუ სხვა ეკონომიკური აგენტების მიერ.

კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასთან დაკავშირებით სასამართლო დავის წარმოება, თავის მხრივ, მნიშვნელოვან წინააღმდეგობებთან არის დაკავშირებული. ამ კუთხით არსებული სირთულეები შედარებით ნაკლებად პრობლემურია კონკურენტი თუ სხვა ეკონომიკური აგენტებისთვის, ვინაიდან მათ, როგორც წესი, გააჩნიათ საკმარისი გამოცდილება და შესაბამისი მატერიალური და ადამიანური რესურსი საკუთარი ინტერესების სასამართლოს მეშვეობით დასაცავად. სრულიად განსხვავებული მდგომარეობაა მომხმარებლებთან მიმართებით. ეკონომიკური აგენტებისაგან განსხვავებით, საბოლოო მომხმარებლებს, არც საკმარისი გამოცდილება და არც სათანადო რესურსები გააჩნიათ განცდილი ზიანის სრული კომპენსაციის მოთხოვნით დამოუკიდებლად აწარმოონ სასამართლო დავა.

ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძველზე მომხმარებლების მიერ სასამართლო დავის ინიცირებისას ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სირთულეს წარმოადგენს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დაზარალებულ პირთა ზუსტი წრის განსაზღვრა. აღნიშნული სირთულის განმარტებელ უმთავრეს ფაქტორს წარმოა-

დგენს ის ფაქტი, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად დაზარალებულ სუბიექტთა რაოდენობა ძალზე დიდია, მით უმეტეს, იმ შემთხვევაში, თუ მსგავსი ქმედება ფართო მოხმარების საქონელსა და მომსახურებას უკავშირდება.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ცალკე აღებული ერთი რომელიმე პირის მიერ განცდილი ზიანი შესაძლოა საკმაოდ მცირე იყოს. თუმცა, მსგავსი ქმედებების მასშტაბურობის გათვალისწინებით, მთლიანობაში დამდგარი ზიანი შესაძლებელია საკმაოდ სოლიდურ მოცულობასაც აღწევდეს.

კონკრეტული ინდივიდის მიერ განცდილი ზიანის სიმცირე სირთულეს ქმნის იმ კუთხით, რომ აღნიშნული სუბიექტისთვის კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებით მიყენებული ზიანი შესაძლოა არ იყოს იმ მასშტაბის, რომელიც მას აღუძრავს სურვილსა და მოტივაციას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს. აღნიშნული კი, ბუნებრივია, საფრთხის ქვეშ აყენებს კონკურენციის კანონმდებლობის კერძო აღსრულების ეფექტიანობას, ვინაიდან იგი დამოკიდებულია კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებების შედეგად დაზარალებულ სუბიექტთა სურვილსა და შესაძლებლობაზე სასამართლოში დააყენონ სამართალდამრღვევის დელიქტური პასუხისმგებლობის საკითხი.

ამ პრობლემის აღმოფხვრისა და ევროპის კავშირის მასშტაბით ერთიანი ჰარმონიზებული მექანიზმების შესაქმნელად, ევროპის კავშირის დონეზე მიღებულ იქნა სპეციალური დირექტივა,⁴³ რომელიც ერთდროულად ემსახურება კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის სრულ კომპენსაციასა და კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ხელშეწყობას. დასახელებული მიზნიდან გამომდინარე, აღნიშნული დირექტი-

⁴³ Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union Text with EEA relevance <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/104/oj> (20.12.2019)

ვა წარმოადგენს ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გამოძახილს, სადაც სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ეფექტიანი მექანიზმების შესაქმნელად მნიშვნელოვანია კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება გარანტირებული იყოს ნებისმიერი ინდივიდისთვის.⁴⁴

კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის სრული კომპენსაციისა და კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ხელშეწყობის ერთ-ერთ საშუალებად ევროკომისიის მოსაზრებით შესაძლოა მიჩნეულ იქნეს ზიანის ანაზღაურების კოლექტიური მოთხოვნა.⁴⁵ აღნიშნული გულისხმობს, დაზარალებული მომხმარებლების სახელით მომხმარებელთა ასოციაციების მიერ საერთო ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით სასამართლოში ერთიანი დავის წარმოებას, რომლის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, სწორედ აღნიშნული ასოციაცია იქნება უფლებამოსილი უზრუნველყოს თითოეული მომხმარებელი სათანადო კომპენსაციით.

ზიანის ანაზღაურების კოლექტიური მოთხოვნა მიჩნეულ უნდა იქნეს ამ კუთხით ყველაზე პროდუქტიულ საშუალებად, ერთი მხრივ, დაზარალებული სუბიექტების მიერ განცდილი ზიანის კომპენსირებისა და მეორე მხრივ, ეფექტიანი კერძო აღსრულების ჩამოყალიბებისა და განვითარების კუთხით.⁴⁶ ამ საკითხთან მიმართებით ევროპის კავშირის დონეზე დაგროვილია საკმარისი გამოცდილება იმისათვის, რომ სრულყოფილი წარმოდგენა შეიქმნას თუ რის საფუძველზე და რა ფორმით არის შესაძლებელი ზიანის ანაზღაურების კოლექტიური მოთხოვნის პრაქტიკაში რეალიზება. ევროკომისიის მიერ მიღებული რეკომენდაციები⁴⁷ ერთმანეთისაგან განასხვავებს შეკავებისა და კომპენსაციის მოთხოვნებს. დასახელებული

რეკომენდაციის მე-3 მუხლის მიხედვით, შემაკავებელი კოლექტიური მოთხოვნა გულისხმობს კანონსაწინააღმდეგო ქმედების შეწყვეტასთან დაკავშირებით ორი ან მეტი ფიზიკური/იურიდიული პირის ან წარმომადგენლობითი უფლებამოსილებით აღჭურვილი სუბიექტის მიერ ერთიანი სამართლებრივი პროცედურების ინიცირებას. კომპენსაციის კოლექტიური მოთხოვნის გზით ორი ან მეტი ფიზიკური/იურიდიული პირის ან წარმომადგენლობითი უფლებამოსილებით აღჭურვილი სუბიექტის მიერ ხდება დამდგარი ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფა.

კოლექტიური დავის წარმოების შემთხვევაში შესაძლებელია დიდი რაოდენობის პატარა მოთხოვნების გაერთიანება და ერთი სასამართლო დავის ფარგლებში შესაბამისი ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების იმ სუბიექტისთვის დაკისრება, რომელმაც ბოროტად გამოიყენა მის ხელთ არსებული საბაზრო ძალაუფლება. აღნიშნულ მექანიზმს ასევე აქვს შესაძლებლობა შექმნას დიდი სტიმული კერძო ინდივიდებისა და ადვოკატებისათვის, რომ მოახდინონ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სასამართლოში ინიცირება. იგი იძლევა შესაძლებლობას, რომ კერძო სუბიექტები გახდნენ კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებლები.⁴⁸ აღნიშნული მიდგომა ასევე მოსახერხებელია მოპასუხე მხარისთვისაც, ვინაიდან იგი თავიდან აიცილებს ასობით მოთხოვნის საფუძველზე დაწყებულ სხვადასხვა დავას, რაც მას დროისა და რესურსების დაზოგვის შესაძლებლობას მისცემს.⁴⁹

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან, მათ შორის, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სრულფასოვანი რეალიზებისა და კონკურენციის კანონმდებლობის ეფექტიანი კერძო აღსრულებისათვის აუცილებელია ქართულ რეალობაშიც დაიწყოს ფიქრი ზიანის ანაზღაურების კოლექტიური მოთხო-

⁴⁴ ECLI:EU:C:2006:461 “*Manfredi*” Joined cases C-295/04 to C-298/04 § 61.

⁴⁵ Commission staff working paper § 49.

⁴⁶ *Moodaliyar/Reardon/Theurerkauf*, The relationship between public and private enforcement, 152.

⁴⁷ Commission Recommendation.

⁴⁸ *Damien*, Collective Redress for Antitrust Damages, 1079.

⁴⁹ იქვე.

ვნის მექანიზმების შექმნაზე. აღნიშნული მნიშვნელოვან სტიმულსა და მოტივაციას მისცემს ინდივიდებს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით სასამართლოში მოახდინონ დავის წარმოების ინიცირება, რაც ეკონომიკური აგენტებისთვის შექმნის დამატებით წნეხს და ხელს შეუწყობს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების პრევენციას.

V. განსჯადი სასამართლო

როგორც დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებიდან, ასევე კონკურენციის კანონმდებლობის სხვა სახის დარღვევიდან მომდინარე დელიქტურ პასუხისმგებლობაზე საუბრისას, ერთ-ერთ პრობლემურ საკითხს განსჯადი სასამართლოს განსაზღვრა წარმოადგენს. აღნიშნული განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ კანონის 28-ე მუხლის მე-2 პუნქტი პირდაპირ მიუთითებს თბილისის საქალაქო სასამართლოზე, როგორც „ამ კანონის დარღვევის თაობაზე დავის“ განმხილველ სასამართლოზე. ამ კუთხით პრობლემურია იმის განსაზღვრა თუ რა სახის დავას ეხება აღნიშნული ჩანაწერი. კერძოდ, ეხება იგი მხოლოდ კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრების შემთხვევებს, თუ იგი მოიცავს ასევე კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევ ზიანის ანაზღაურების სამოქალაქო სამართლებრივი მოთხოვნის შემთხვევებსაც.

დომინირებული მდგომარეობის თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის შემთხვევაში დავის საგანია არა კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევა, არამედ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა სსკ-ის 992-ე მუხლის გაგებით. კანონის 28-ე მუხლში კი კანონმდებელი პირდაპირ მიუთითებს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევასთან დაკავშირებულ დავაზე. შესაბამისად, კანონის 28-ე მუხლის ჩანაწერი ეხება დავას მხოლოდ კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელ უწყებასა და შესაბამის სუბიექტს შორის. აღნიშნული დავა კი თავისი არსით ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს განეკუთვნება იმდენად, რა-

მდენადაც კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის დადგენა შესაბამისი უფლებამოსილი ორგანოს მიერ ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის გამოცემით ხდება. ხოლო, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა წარმოშობს ჩვეულებრივ სამოქალაქო სამართლებრივ დავას დაზარალებულ სუბიექტსა და სამართალდამრღვევს შორის. აქედან გამომდინარე, ამ სახის დავებზე უნდა გავრცელდეს არა კანონის 28-ე მუხლის დანაწესი, არამედ, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართლით განსაზღვრული განსჯადობის საერთო წესები.

VI. დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობა

განსჯად სასამართლოსთან ერთად, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის განხილვისას ერთ-ერთი პრობლემური საკითხია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადების განსაზღვრა. აღნიშნული განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ განსახილველი მოთხოვნის რეალიზების უზრუნველყოფა და ზიანის კომპენსირების რეალური და ეფექტიანი მექანიზმების შექმნა უმეტესწილად სწორედ მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის გონივრულობაზეა დამოკიდებული.

ხანდაზმულობის დროითი ჩარჩოების გონივრულობის შეფასებისას, მნიშვნელოვანია მხედველობაში იქნეს მიღებული კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევი დელიქტური მოთხოვნისა და ამ მოთხოვნის რეალიზებისათვის აუცილებელი კონკრეტული საშუალებების სპეციფიკა. ამ კუთხით აუცილებელია ყურადღება გამახვილდეს დასახელებული მოთხოვნის რეალიზების გზებზე, რომლებიც წინამდებარე ნაშრომის მეორე თავში იქნა განხილული, სადაც ერთმანეთისგან გაიმიჯნა ზიანის ანაზღაურების თანმდევი და განკერძოებული მოთხოვნები. ასევე აღინიშნა, რომ ზიანის ანაზღაურების განკერძოებული მოთხოვნა

უფრო კომპლექსური ხასიათით გამოიჩინა და ამ შემთხვევაში დაზარალებულ პირს სასამართლოში დამოუკიდებლად უწევს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტის არსებობის მტკიცება. ხოლო, თანმდევი მოთხოვნის შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არსებობა შესაბამისი უწყების მიერ უკვე დადგენილია და დაზარალებული პირი მხოლოდ ზიანისა და მიზეზობრივი კავშირის მტკიცების ტვირთს ატარებს. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ თანმდევი მოთხოვნა მიზნის მიღწევის უფრო ხელსაყრელ და პერსპექტიულ გზას წარმოადგენს, რომლის მეშვეობითაც დამდგარი ზიანის ანაზღაურების აღბათობა უფრო მაღალია.

თუმცა, ხანდაზმულობის შემჭიდროებულმა ვადებმა შესაძლოა თანმდევი მოთხოვნის რეალიზების გადაულახავი ბარიერი შექმნას. ამაზე მეტყველებს ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთი განმარტებაც, რომლის მიხედვითაც, ნევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობით გათვალისწინებული მოკლე ხანდაზმულობის ვადა და ამ ვადის შეჩერების შეუძლებლობა პრაქტიკულად გამორიცხავს კონკურენციის კანონმდებლობით აკრძალული ქმედების შედეგად დამდგარი ზიანის კომპენსირების შესაძლებლობას.⁵⁰ აღნიშნულ სირთულეს განაპირობებს ის ფაქტი, რომ შესაბამისი აღმასრულებელი უწყების მიერ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის დადგენა და შემდეგ ამ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლა წარმოადგენს კომპლექსურ პროცესს, რომელიც ძალზე დიდ დროს საჭიროებს.

კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დასახელებული სირთულეებისა და ევროპული სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკის გათვალისწინებით, დირექტივა ითვალისწინებს ხანდაზმულობის სავალდებულო მინიმალურ ვადას და განსაზღვრავს ამ ვადის შეჩერების კონკრეტულ შემთხვევებს.

დირექტივის მე-10 მუხლის მიხედვით, მნიშვნელოვანია კონკურენციის კანონმდებლობის

დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადა იყოს სულ მცირე ხუთი წელი. იგი ადგენს კონკრეტულ შემთხვევებში ამ ვადის დენის შეჩერების აუცილებლობასაც. კერძოდ, დირექტივის მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, ხანდაზმულობის ვადის დენა უნდა შეჩერდეს იმ შემთხვევაში, თუ კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყება ახორციელებს მოკვლევას კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის იმ სავარაუდო ფაქტზე, რომელსაც უკავშირდება კონკრეტული პირისათვის ზიანის მიყენება. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ დირექტივის მოთხოვნები ემსახურება კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ადეკვატური და შესაფერისი ხანდაზმულობის ვადის დადგენას. მსგავსი მიდგომა ევროპის კავშირის მასშტაბით უზრუნველყოფს კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ხელშეწყობასა და დაზარალებული სუბიექტების უფლებების აღდგენის რეალური მექანიზმების შექმნას. ხანდაზმულობის მსგავსი ვადა და მისი შეჩერების შესაძლებლობა დაზარალებული პირისთვის ქმნის სრულყოფილ შესაძლებლობას ჯერ კონკრეტული სუბიექტის მიერ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევა აღმასრულებელი უწყების საშუალებით დაადგინოს (რომლის განმავლობაშიც ხანდაზმულობის ვადის დენა ჩერდება) და შესაბამისი გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით დავა აწარმოოს სასამართლოში.

ქართულ რეალობაში ხანდაზმულობის საკითხის მარეგულირებელ სპეციალურ ნორმას კანონის 27-ე მუხლი წარმოადგენს, რომლის მიხედვით, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე დავების ხანდაზმულობის ვადად განსაზღვრულია სამი წელი. დელიქტური პასუხისმგებლობისთვის იგივე ხანდაზმულობის ვადას ადგენს სსკ-ის 1008-ე მუხლიც.⁵¹

მოცემულ შემთხვევაში რთულია ზუსტად განისაზღვროს კანონმდებლობის რომელი და-

⁵⁰ ECLI:EU:C:2006:461 „Vincenzo Manfredi“ Joined cases C-295/04 to C-298/04 § 78.

⁵¹ სუსგ ას-1322-2018, 04.04.2019, 180.

ნანესი წარმოადგენს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადის დამდგენ სპეციალურ ნორმას. პრობლემურია იმის დადგენა, კანონის 27-ე მუხლი ეხება მხოლოდ კონკურენციის კანონმდებლობის აღსრულების საჯაროსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებას, თუ შესაძლებელია იგი ასევე გავრცელდეს აღნიშნული კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნებზე. თუმცა, ორივე ნორმა ხანდაზმულობის ერთსა და იმავე ვადას ითვალისწინებს და შესაბამისად, ნათელია, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან, მათ შორის დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებიდან, მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადა სამ წელს შეადგენს.

იმისათვის, რომ ზუსტად შეფასდეს თუ რამდენად გონივრულია სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადა კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებების შედეგად წარმოშობილი დელიქტური მოთხოვნებისთვის, აუცილებელია მოხდეს ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, შესაბამისი დარგის მარეგულირებელი ნორმების ანალიზი. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ საქართველოს კონკურენციის სააგენტოს მიერ კანონით გათვალისწინებული საჩივრის დასაშვებობის შესწავლისა და მოკვლევის ვადები მთლიანობაში შესაძლებელია ერთ წელს გასცდეს. ამის შემდეგ, მხარეებს შესაძლებლობა აქვთ კონკურენციის სააგენტოს მიერ მოკვლევის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება გაასაჩივრონ სასამართლოში, სადაც საქმის განხილვა ასევე დიდ დროს მოითხოვს. მთლიანობაში, შესაბამისი აღმასრულებელი უწყების მიერ გადაწყვეტილების მიღებასა და ამ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლას შესაძლოა სამ წელზე მეტიც დასჭირდეს, რაც გამორიცხავს ამ კუთხით თანმდევი დელიქტური მოთხოვნის გამოყენების შესაძლებლობას. ასევე, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ აქტიურად განიხილება საქმის მოკვლევის კანონით გათვალისწინებული ვადების გაზრდა, ნათელი ხდება, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მო-

მდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა ამ მოთხოვნის რეალიზებისათვის ძალზე მცირე დროა. იგი ნაკლებად შეესაბამება კონკურენციის შემზღვეველი ქმედებების შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის თავისებურებებს და არა მარტო მნიშვნელოვნად ზღუდავს, არამედ ფაქტობრივად გამორიცხავს კიდევ ამ მოთხოვნის პრაქტიკაში რეალიზების შესაძლებლობას. გარდა ამისა, ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა და ამ ვადის დენის შეჩერების შეუძლებლობა მნიშვნელოვნად არის აცდენილი ევროპის კავშირის თანამედროვე მიდგომებს და აფერხებს კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ეფექტიანი მექანიზმების ჩამოყალიბებას და მის შემდგომ განვითარებას. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის სპეციალური ვადის დადგენა, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ამ მოთხოვნის მრავალმხრივ ფუნქციასთან და ადეკვატურად უპასუხებს მასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს.

გარდა ამისა, კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევი დელიქტური მოთხოვნის რეალიზებისათვის მნიშვნელოვანია ზუსტად იყოს განსაზღვრული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის დენის დასაწყისიც. კანონის 27-ე მუხლი ამ კუთხით რაიმე სახის სპეციალურ მითითებას არ შეიცავს. თუმცა, სსკ-ის 1008-ე მუხლის მიხედვით, ხანდაზმულობის ვადის დენა იწყება იმ მომენტიდან, როდესაც დაზარალებულმა შეიტყო ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, „მითითებული მუხლი განსაზღვრავს ვადას, რომლის განმავლობაშიც დაზარალებულს ზიანის მიმყენებლისაგან სასამართლო წესით ან მის გარეშე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შეუძლია და არ აქვს მნიშვნელობა, პერიოდულად შესასრულებელ ვალდებულებაზეა საუბარი, თუ ერთჯერადად გადასახდელ თანხაზე.“⁵²

⁵² სუსგ ას-247-237-2013, 01/07/2013.

საქართველოს უზენაესი სასამართლო ასევე ძალზე საინტერესო და ორიგინალურ განმარტებას აკეთებს სსკ-ის 1008-ე მუხლით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის ვადის დენის საწყის მომენტთან დაკავშირებით. კერძოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ აღნიშნული ნორმით გათვალისწინებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის დასაწყისი დამოკიდებულია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წესზე. ამ შემთხვევაში, სასამართლოს პოზიციით, ხანდაზმულობის ვადის დენის დაწყების საკითხი განსხვავებულად წყდება იმის მიხედვით თუ რა საპროცესოსამართლებრივ გზას აირჩევს მოსარჩელე - ჩვეულებრივი სასარჩელო წარმოების შემთხვევაში ხანდაზმულობის ვადის დენა დაიწყება იმ დღიდან, როცა დაზარალებულმა შეიტყო ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ, ხოლო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ სარჩელის განხილვის გამარტივებული წესით განხილვის შემთხვევაში იმ მომენტიდან, როდესაც ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმეზე გამოცემული იქნა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი.⁵³ მოცემულ შემთხვევაში გაუგებარია თუ რა სამართლებრივ საფუძველს ემყარება უზენაესი სასამართლოს აღნიშნული განმარტება, ვინაიდან მატერიალური კანონი პირდაპირ განსაზღვრავს ხანდაზმულობის ვადის დენის საწყის ეტაპს, რომელიც ვერ იქნება იმაზე დამოკიდებული თუ რა საპროცესოსამართლებრივ მექანიზმს გამოიყენებს მოსარჩელე. ხანდაზმულობის ვადა და მისი საწყისი მომენტი ობიექტური კატეგორიაა და არ არის დამოკიდებული ამ მოთხოვნის რეალიზების საპროცესოსამართლებრივ მექანიზმზე. სსკ-ის 1008-ე მუხლი პირდაპირ განსაზღვრავს ვადის დენის საწყის მომენტს, რომელიც დაკავშირებულია იმ მომენტთან, როდესაც დაზარალებულმა სუბიექტმა შეიტყო ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ. ამ კუთხით არანაირი საგამონაკლისო საკანონმდებლო დათქმა არ არსებობს, რომლის სა-

ფუძველზეც შესაძლებელი იქნებოდა სასარჩელო წარმოების სხვადასხვა სახესთან მიმართებით ხანდაზმულობის ვადის დენის საწყისი მომენტის განსხვავებულად დადგენისათვის.

თუმცა, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აღნიშნული განმარტება და მსგავსი პრაქტიკის დამკვიდრება ხელს უწყობს დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად დაზარალებულ სუბიექტებს არ გაუშვან ხანდაზმულობის ვადები და მოახდინონ დარღვეული უფლებების აღდგენის უზრუნველყოფა. აღნიშნულის თქმის საფუძველს იძლევა ის ფაქტი, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების დადგენა შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ორგანოს მიერ ხდება ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტის გამოცემის გზით. შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, ასეთ შემთხვევაში, თუ დაზარალებული პირი სამართალდამრღვევის პასუხისმგებლობის საკითხს სასამართლოში დააყენებს გამარტივებული წარმოების გზით, მაშინ ხანდაზმულობის ვადის დენა დაიწყება არა იმ მომენტიდან, როდესაც დაზარალებულმა სუბიექტმა შეიტყო შესაბამისი გარემოებების არსებობა, არამედ იმ მომენტიდან, როდესაც აღნიშნული ადმინისტრაციულსამართლებრივი აქტი შევა ძალაში.

მიუხედავად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აღნიშნული განმარტებისა, დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების და სხვა მსგავსი სამართალდარღვევების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადებთან დაკავშირებით ქართულ კანონმდებლობაში მყარი სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში კანონმდებლობა ქმნის ისეთ მდგომარეობას, რომლის ფარგლებშიც დაზარალებულმა სუბიექტმა კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა უნდა დააყენოს სამი წლის განმავლობაში იმ მომენტიდან, როდესაც მან შეიტყო ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ. თუმცა, კონკურენციის კანონმდებლობის აღმასრულებელი უწყების მიერ კანონდარღვევის

⁵³ სუსგ ას-1322-2018, 04.04.2019, 182.

დადგენის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება და ამ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლა შესაძლებელია ზიანის ან ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ ინფორმაციის მიღებიდან სამი წლის განმავლობაში ვერ მოხსნოს, რაც განსახილველი მოთხოვნის რეალიზების დამატებით გამომრიცხავ გარემოებას წარმოადგენს. ხანდაზმულობის საწყისი მომენტის ამ ფორმით განსაზღვრა ფაქტობრივად პერსპექტივას აცლის დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევ დელიქტურ მოთხოვნებს.

საკითხის მსგავსი გადაწყვეტა დამატებით პრობლემას ქმნის ისეთ შემთხვევაში, როდესაც კანონსაწინააღმდეგო ქმედება არაერთჯერად და განგრძობად ხასიათს ატარებს. ასეთ დროს, თუ ხანდაზმულობის ვადის დენა დაიწყება დაზარალებული სუბიექტის მიერ რელევანტური გარემოებების შეტყობის მომენტიდან, შესაძლებელია ხანდაზმულობის ვადა გავიდეს მანამ, სანამ დასრულდება კანონდარღვევა, რაც ევროპული სასამართლოს განმარტებით, გამორიცხავს ამ ქმედების შედეგად დაზარალებული პირის შესაძლებლობას, დააყენოს კანონდამრღვევი სუბიექტის თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის საკითხი.⁵⁴

მსგავსი პრობლემების პრევენციისა და ევროპის კავშირის მასშტაბით კონკურენციის სამართლის ერთგვაროვანი და ეფექტიანი კერძო აღსრულების უზრუნველყოფის მიზნით დირექტივა ევროპის კავშირის ნევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის საწინააღმდეგო ქმედებების შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების ხანდაზმულობის ვადის დენა არ უნდა დაიწყოს კონკურენციის შემზღვეველი ქმედების დასრულებამდე, რაც განგრძობადი ან არაერთჯერადი ქმედების შედეგად წარმოშობილი ზიანის კომპენსაციის შესაძლებლობას უზრუნველყოფს.

ხანდაზმულობის ვადის დენის საწყისი მომენტის განსაზღვრასთან ერთად, როგორც ზემოთ აღინიშნა, დირექტივა ევროპის კავშირის

ნევრ სახელმწიფოებს ასევე ავალდებულებს გაითვალისწინონ ამ ვადის დენის შეჩერების შესაძლებლობაც. დირექტივის მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, აუცილებელია ხანდაზმულობის ვადის დენა შეჩერდეს იმ შემთხვევაში, თუ შესაბამისი აღმასრულებელი უწყება ახორციელებს მოკვლევას კონკურენციის კანონმდებლობის იმ სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით, რომელსაც კონკრეტულ შემთხვევაში ეფუძნება ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. დირექტივის მოთხოვნის თანახმად, ასეთ შემთხვევაში ვადის დენა განახლდება შესაბამისი უწყების მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებიდან არაუადრეს ერთი წლისა. ხანდაზმულობის ვადის დენის მსგავსი მექანიზმი უზრუნველყოფს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის სახით მართლწინააღმდეგობის დადასტურების შემდეგ პირის სრულფასოვან შესაძლებლობას ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით თანმდევი მოთხოვნის საფუძველზე დავა აწარმოოს სასამართლოში.

დირექტივის განხილული მიდგომებიდან ნათლად ჩანს, რომ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ხანდაზმულობის ვადის მაქსიმალური ფარგლების დადგენით იგი საფუძვლიანად იცავს დაზარალებული პირის ინტერესებს. გარდა ამისა, დირექტივით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის ვადის საწყისი მომენტი და ვადის დენის შეჩერების მექანიზმი სრულფასოვნად უზრუნველყოფს დაზარალებული პირის შესაძლებლობას მიიღოს კონკურენციის შემზღვეველი ქმედების შედეგად მისთვის მიყენებული ზიანის სრული კომპენსაცია. საბოლოო ჯამში, შეიძლება ითქვას, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადებთან მიმართებით დირექტივაში მოცემული მიდგომები ევროპის კავშირის მასშტაბით უზრუნველყოფენ კონკურენციის სამართლის კერძო აღსრულების ეფექტიანი მექანიზმების შექმნას.

ზემოთ მოცემული ევროპული მიდგომების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ქართული კანონმდებლობა დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევი დელიქტური პასუხისმგებლობისა და ზოგადად, კონკურენ-

⁵⁴ ECLI:EU:C:2006:461 „Vincenzo Manfredi” Joined cases C-295/04 to C-298/04 § 79.

ნციის კანონმდებლობის კერძო აღსრულების კუთხით მნიშვნელოვან ხარვეზებს შეიცავს. ამ ნაკლოვანებების აღმოფხვრის მიზნით კი აუცილებელია ქართული კანონმდებლობითაც მოხდეს კონკურენციის სამართლის ამკრძალავი ნორმების დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სპეციალური ხანდაზმულობის ვადების გათვალისწინება და მისი დენის დაწყებისა თუ შეჩერების შემთხვევების მარეგულირებელი სპეციალური ნორმების შემოღება, რაც რეალურად ხელმისაწვდომს გახდის კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას.

დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში მოცემული მსჯელობის შედეგად გამოვლინდა, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად დამგარი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა წარმოადგენს დელიქტური პასუხისმგებლობის სპეციალურ შემთხვევას, რომელიც ექცევა სსკ-ის 992-ე მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამასთან, დასავლური განვითარებული სახელმწიფოების და ევროპის კავშირის პრაქტიკაზე დაყრდნობით გამოიკვეთა კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევის შედეგად დამგარი ზიანის ანაზღაურების მნიშვნელობა კონკურენციის კანონმდებლობის აღსრულების პროცესში.

ნაშრომში ასევე გაანალიზებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა სსკ-ის 992-ე მუხლთან მიმართებაში. გერმანულ მიდგომებზე დაყრდნობით კი გამოიკვეთა დელიქტური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობის, მართლწინააღმდეგობის ელემენტები და მისი განსაზღვრის ფორმები. ასევე გამოვლინდა, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად ნაკლებად სავარაუდოა აბსოლუტური სუბიექტური უფლებისთვის ზიანის მიყენება.

თუმცა, გერმანულ პრაქტიკაზე დაყრდნობით აღინიშნა, რომ დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში ხდება დამცავი კანონის დარღვევა და სწორედ ამ საფუძვლით უნდა იქნეს მიჩნეული აღნიშნული ქმედება მართლსაწინააღმდეგოდ.

დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგად დამგარ ზიანსა და ამ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის მქონე სუბიექტებზე მსჯელობისას გამოიკვეთა ქართულ რეალობაში ზიანის ანაზღაურების კოლექტიური მოთხოვნის მექანიზმების შექმნის აუცილებლობა, რომელიც ხელს შეუწყობს კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის სრულფასოვან რეალიზებასა და კონკურენციის სამართლის ეფექტიან კერძო აღსრულებას.

არსებული საკანონმდებლო ბაზის ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა წარმოშობს ჩვეულებრივ სამოქალაქო სამართლებრივ დავას სამართალდამრღვევსა და დაზარალებულ სუბიექტს შორის. აქედან გამომდინარე, კანონის 28-ე მუხლის ჩანაწერის მიუხედავად, მასზე უნდა გავრცელდეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი განსჯადობის საერთო წესები.

ასევე გამოვლინდა, რომ დელიქტური პასუხისმგებლობისათვის სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი ხანდაზმულობის ვადები პრაქტიკულად გამორიცხავს დომინირებული მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების თანმდევ დელიქტურ პასუხისმგებლობას. აქედან გამომდინარე, ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა კონკურენციის კანონმდებლობის დარღვევიდან მომდინარე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნებთან მიმართებით სპეციალური ხანდაზმულობის ვადების, ამ ვადების საწყისი მომენტისა და მისი შეჩერების შემთხვევების სპეციალური ნორმებით რეგულირების მნიშვნელობაზე.